

בפעם הבאה לא אפתח את הדלת לשוטר

נויה רימלט 29.07.2021 20:00

חודש עבר מאז ששוטר, שהגיע לביתי בעקבות תלונה על רעש של מסיבה, התפרץ פנימה לתוך דירתי, תקף אותי באלימות, אזק אותי וגרם לי חבלות קשות בכל הגוף. מה שהצית את האלימות המטורפת הזו היתה בקשה מנומסת שלי לדבר עם השוטר רגע בשקט לפני שהוא מחליט אם לתת לי קנס או מסתפק באזהרה, כמקובל בדרך כלל בתלונה מעין זו.

באירוע הזה לא היה שום דבר אפור. דגל שחור מתנוסס מעליו והוא צריך להטריד כל אחד ואחת, לא רק בשל הקלות הבלתי נסבלת שבה שוטרים נוקטים אלימות, אלא בעיקר משום שבשבועות שחלפו מאז האירוע מתברר כי אין כל מנגנון יעיל לטיפול באירועים מן הסוג הזה ולמניעת הישנותם. ההפך הוא הנכון. נראה שהבריון האלים שהגיע לביתי באותו לילה, הוא תוצר ושיקוף של מערכת שבה השימוש באלימות נגד אזרחים ואזרחיות אינו דבר חריג.

השוטר האלים הגיע לביתי בניידת של השיטור העירוני של עיריית תל אביב, מלווה בשני פקחים עירוניים. מהרגע שפתחתי לו את דלת ביתי, היה ברור שהאיש לא בא לטפל בעניין העירוני הפעוט יחסית של רעש המסיבה, שבו הוא נדרש לטפל. הפסקת הרעש לא עניינה אותו כהוא זה. והוא לא איפשר לי לזוז מהדלת כדי להפסיק את הרעש, כפי שהצעתי מיד. נראה היה שהוא בא להטיל אימה, ולהראות לקורבן הראשון שייקרה בדרכו מי הבוס. מימי לא פחדתי כל כך כמו באותן דקות שבהן עמדתי לבדי בפתח דירתי מול שוטר במדים של משטרת ישראל. היה ברור שהאיש שעומד מולי נטול כל כלים לתקשורת עם הציבור, למעט שימוש בכוח.

בשבועות שחלפו מאז פרסום האירוע בתקשורת אני שומעת אין-ספור סיפורים דומים משכנים, מקולגות, ומסתם אנשים ונשים מן השורה, שאיתרע מזלם להיתקל בשוטר בריון ברחוב, בכביש, בשכונה או בהפגנה. מה שמשותף לכל הסיפורים הללו הוא האופן שבו אירוע פעוט, שבו מעורבים אזרחים ואזרחיות שומרי חוק, שניתן היה לנהלו בקלות במלים, הופך לאירוע של אלימות קשה. זה קורה לא בגלל שהשוטרים חייבים להשתמש בכוח, אלא בגלל שהם רוצים ויכולים לעשות זאת, ובגלל שאין שום מנגנון הרתעה אפקטיבי שיוכל למנוע מהם לעשות זאת. וכך, לעתים קרובות מדי, כוח המשרה, המדים, הנשק והאזיקים מנוצלים לרעה כדי להטיל אימה על הציבור — ולא לשום תכלית לגיטימית.

מי שאמורה לטפל באלימות משטרתית היא המחלקת לחקירות שוטרים (מח"ש). מח"ש הוקמה כדי למנוע מצב שבו המשטרה חוקרת את עצמה, וכדי להבטיח טיפול יעיל ומרתיע בעבירות חמורות של שוטרים. אבל נראה שיש פער גדול בין הסמכויות הפורמליות לבין התפקוד בפועל של מח"ש, הגוף

שאמור למלא תפקיד מכריע בפיקוח וביקורת על השוטרים. אנשים רבים שדיברו אתי מאז האירוע, חלקם בעלי היכרות קרובה עם אופן תפקודה של המחלקה, ידעו לספר לי שמח"ש לא תעשה דבר, שחבל על הזמן שלי, ושהניסיון להשיג צדק באמצעות פנייה למח"ש נדון לכישלון. נאמר לי שהדפוס המקובל של טיפול בתלונות הוא גרירת רגליים במשך חודשים ארוכים ובסופם, במקרה טוב, העברת הטיפול לפסים משמעתיים מינוריים בתוך המשטרה.

הביקור שלי במח"ש, לצורך מתן עדות, היה מדכא, לא פחות, ואישש בדיעבד את מה שכולם אמרו לי מראש. שלושה שבועות לאחר האירוע ועשרה ימים לאחר שמח"ש הוציאה הודעה לתקשורת, שהיא פתחה בבדיקת התלונה שהגשתי בכתב, התברר לי כי בפועל לא נעשה דבר לקידום החקירה בתיק.

למח"ש יש זמן גם כשהאירוע מעורר חשד לביצוע עבירות חמורות, שעונשן עד שש שנות מאסר, שבוצעו בצוותא על ידי השוטר ושני פקחים עירוניים. החוקרת שגבתה את עדותי, לא טרחה לצפות לפני כן בסרטון שבתי צילמה או בתיעוד ממצלמת הגוף של השוטר. היא הופתעה כאשר שאלתי אם מישהו שקל להשעות את השוטר מכל תפקיד הכרוך במגע עם הציבור עד לסיום החקירה, והתקשתה באמת ובתמים להבין את הלגיטימיות של בקשה מנומסת של אזרחית משוטר לדבר אתו רגע בשקט לפני שהוא נותן לה קנס. היא נתנה לי טיפ לחיים ש"על קנס תמיד אפשר להגיש ערעור", והיה ברור שגם מבחינתה, ולא רק מבחינת השוטר האלים שתקף אותי, יש פרוטוקול אחד ויחיד להתנהלות של שוטר, שבמרכזו שימוש בכוח, ללא הבחנה בין אירוע של שיטור קהילתי לבין אירוע של פשיעה חמורה. כשזו הרוח הנושבת במסדרונות מח"ש, אין להתפלא שכך מתנהג שוטר סיור, שנדרש לטפל בתלונה על רעש של מסיבה.

לצד מה שנחזה להיות העדר מנגנון יעיל לפיקוח על משטרת ישראל ושרטוט ברור של גבולות המותר והאסור, האירוע הזה גם מלמד על כשל עקרוני בתרבות הארגונית של משטרת ישראל. הוא מאיר גם את הבעייתיות שבשיתוף הפעולה שבין משטרת ישראל לבין מערך השיטור העירוני.

שוטרים הם בראש וראשונה משרתי ציבור. כחלק מהכשרתם המקצועית הם אמורים להפנים את התפישה שהגוף שבשמו הם פועלים נועד לתת שירות לציבור. הם אמורים לקבל כלים לשיטור מותאם קהילה. לאחרונה דווח, שבשיחות פנימיות, מפכ"ל המשטרה מצהיר על כוונתו לקדם שינוי מהותי במשטרה בכל הנוגע להיבט של שירות לציבור. אולם אין די בהצהרות.

כדי להפוך את המשטרה לגוף שירותי, נדרשת לא פחות ממהפכה, שאותה צריכים להוביל השר לביטחון פנים ושר המשפטים. לצד גיוס כוח אדם איכותי למשטרה ושינוי מן היסוד של תפישת התפקיד של חלק לא מבוטל מהשוטרים והשוטרות, נדרשת טלטלה במח"ש כדי להבטיח שהיא תמלא את ייעודה המרכזי: פיקוח וביקורת על עבודת השיטור היומיומית, ויישום מדיניות של אפס סובלנות כלפי בריונות אלימה מהסוג שאני חוויתי על גופי. מישהו גם צריך לקחת אחריות על טיב ההכשרה שמקבלים פקחים העוסקים בשיטור עירוני. צריך לוודא שהם מכירים את הוראות הדין, מבינים את הגבול בין מותר לאסור, ולא מצייתים באופן עיוור לשוטר, שאליו הם מתלווים.

ועד שכל השינויים המערכתיים הללו יתרחשו, נראה שהמסקנה העגומה מהמקרה שלי היא, שבינתיים כדאי לנעול טוב את הדלת ולא לפתוח לשוטר שמגיע מלווה בשני פקחים עירוניים הסרים למרותו. רצוי

גם להזהיר את הילדים. כפי שהניסיון האישי שלי מעיד: משטרת ישראל — פחד אלוהים.

הכותבת היא פרופסור למשפטים באוניברסיטת חיפה